

*Programma ICT-Diensteninnovatie
Overijssel*

bijgesteld programmakader uitvoering 2008-2011

Provincie Overijssel
met partners:

Regio Twente / stichting Breedband Twente
Zwolle Kampen Netwerkstad
Deventer Stedendriehoek
Telematica Instituut

Colofon

Datum

juni 2008

Auteur

J. Kuijper

Oplage**Fotografie/Illustraties****Vormgeving****Project/kenmerk****Inlichtingen bij**

J. Kuijper ; B. Campfens

Eenheid Economie, Milieu en Toerisme

Programma economische innovatie

tel. 4997548

Adresgegevens

Provincie Overijssel

Luttenbergstraat 2

Postbus 10078

8000 GB Zwolle

Telefoon 038 499 88 99

Fax 038 425 48 88

www.overijssel.nl

breedband@overijssel.nl

Inhoudsopgave

1	Uitgangssituatie	6
1.1	Het onderhanden werk	6
1.2	Regionaal-economisch ambities	7
2	Focus op toepassingsdomeinen	9
2.1	Focus en massa	9
2.2	Onderwijs	10
2.3	Kennistransfer en innovatie-support	12
2.4	Creatieve industrie (cultuur, media en toerisme)	13
2.5	Overheidsdienstverlening gericht op bedrijfsleven en bedrijventerreinen	16
2.6	ICT/breedband-toepassingen in het wonen/zorg-domein.	19
3	Programma-invulling	22
3.1	Programmaregie	22
3.2	Programma-instrumenten	23
3.3	Aanpak programma management "Diensteninnovatie"	24
	BIJLAGE 1. Stimulering onderzoek, ontwikkeling en innovatie (OOI)	25

Samenvatting

Van 2005 tot en met 2007 heeft de Overijssel samen met de vijf grote steden Enschede, Zwolle, Deventer, Almelo en Hengelo en de stichting Breedband Twente het Actieprogramma Breedband uitgevoerd. Het programma had drie doelstellingen:

Beschikbaar maken van een hoofdinfrastructuur van open glasvezelverbindingen in Overijssel tussen de stedelijke netwerken in Twente, Deventer en Zwolle-Kampen en met Hardenberg en Steenwijkerland.

Betere overheidsdienstverlening: bevorderen van elektronische (loket)dienstverlening bij gemeenten en provincie;

Stimuleren van non-profit dienstverlening: ontwikkeling van breedbanddiensten ten behoeve van maatschappelijke sectoren.

Na drie jaar uitvoering is de balans opgemaakt van de geboekte resultaten en de mate waarin de projecten bijdragen aan de doelstellingen. Het programma is ook geactualiseerd, rekening houdend met voortschrijdende ontwikkelingen en een nieuw provinciaal Coalitie-akkoord.

De oorspronkelijke reden uit 2005 voor een dergelijk programma is nog steeds geldig. Naast de maakindustrie zorgt de zakelijke en maatschappelijke dienstverlening voor een toenemend deel van de werkgelegenheid in Overijssel. Ook in de dienstverlening vindt permanent vernieuwing en verandering plaats. Vaak is informatie- en communicatietechnologie (ICT) daarvoor een onmisbare aanjager én facilitator. Het netwerkarakter van de ICT-voorzieningen en infrastructuur bevordert de mogelijkheden van samenwerking tussen partijen. De overheid en semi-publieke sector is in al haar facetten een belangrijke eigenaar en aanjager van diensten.

De provincie en haar stedelijke partners constateren dat het investeren in de kwaliteit van maatschappelijke dienstverlening en de economische infrastructuur loont. Door gerichte impulsen te geven in enkele maatschappelijke sectoren aan verandering en vernieuwing, ontstaat er een marktvraag en innovatie-impuls, waarop dienstverlenende bedrijven willen en kunnen inspelen. Maatschappelijke innovatievragen in combinatie met gebundelde implementatiekracht lokken economische innovatie door ondernemingen uit en brengen aanbieder en vrager samen verder.

In de afgelopen jaren is door de samenwerkende gemeenten en de provincie in Overijssel meer dan € 5 miljoen geïnvesteerd in een adequate breedbandinfrastructuur en in een aantal proefprojecten binnen een divers aantal maatschappelijke sectoren. Die projecten lopen voor een groot deel nog. Voor de komende programmaperiode 2008-2011 is een nadere aanscherping van de focus en massa nodig om de investeringen in de maatschappelijke en zakelijke dienstverlening uit het proefniveau te halen en om te zetten in een robuuste ontwikkeling, waarvan zowel maatschappij als bedrijfsleven profiteren.

Om dit te bereiken richten de bestuurlijke partners het programma nog verder op ict-diensteninnovatie in een beperkt aantal toepassingsdomeinen. Voorgesteld is om de focus te richten op dienstenontwikkeling in sectoren, waarin de overheid een spelbepalende rol heeft: 1) onderwijs, 2) kennistransfer en innovatie-support, 3) de creatieve industrie (cultuur, toerisme en media), 4)

publieke dienstverlening voor bedrijven en bedrijfslocaties en 5) zorg, wonen en welzijn. Om de gewenste focus en massa aan te brengen en de publiek-private samenwerking op dit vlak te professionaliseren wordt het programmamanagement gemeenschappelijk ingericht.

In de volgende paragrafen worden het onderhanden werk, de focus, de beschikbare projectaanpak en het programmamanagement beschreven.

1 *Uitgangssituatie*

1.1 *Het onderhanden werk*

In de afgelopen drie jaar is vooral energie gestoken in de ontwikkeling van de open breedbandinfrastructuur met een sleutelrol voor het stelsel van stedelijke marktplaatsen in heel Overijssel en Gelderland conform het Masterplan Breedband Oost-Nederland. Daar is ook de nodige publiciteit op gericht, bijvoorbeeld met het boekje 'Het licht gezien' (2007) en het *Connecting the Dots*-symposium samen met het ministerie van Economische Zaken in het voorjaar van 2007. Het onderhanden werk in het diensten-projectportfolio betreft projecten gericht op:

- MKB/bedrijfsterreinen (Jaarplan Stichting Breedband Twente, vraagbundeling gemeenten Hardenberg en Kampen);
- Creatieve industrie (aansluiting Holec-Hazemijer complex op glasvezel).
- Onderwijs (projecten Schoolglas Deventer en Netwerkstad Twente, community TV Zwolle, multifunctionale accommodatie Almelo)
- (eupees) ICT-Dienstenonderzoek (Media-integratie; Hulpmiddelen voor lichte dementie; Kinderen, nieuwe media en veiligheid, Telematica Instituut, Scenariospel T-Xchange).
- Sociaal/welzijn/zorg (Leven in Roombeek, Enschede, Verkenning digitale voorzieningen voor Kulturhusen, Variya/NBL, Telefysi Roessingh afgerond, IZIT).
- Openbare orde en veiligheid (Regionale Toezichtruimte IJsselland, Crisissimulatie Breedband en Veiligheid, gemeente Enschede).
- Overheidsdienstverlening (Urenregistreren.nl; Digitale participatie van nieuwe doelgroepen, gemeente Enschede, Open source applicaties, stichting Breedband Twente, test WABO-landelijke voorziening, provincie, Dimpact).
- Overig (Programma grootschalige leeromgeving breedband van provincies en Nederland Breedbandland).

Met betrekking tot de open glasvezelinfrastructuur in dit gebied is op de hoofdassen capaciteit tussen de stedelijke knooppunten beschikbaar gekomen en is er een gestage groei van het aantal aansluitingen op glasvezel. In tegenstelling tot 2004-2005 zijn marktpartijen inmiddels wel actief in aanleg en opstellen infrastructuur. Ook ontdekken steeds meer ICT-dienstverleners dat hun verdienmodel en klantrelatie door de beschikbaarheid van glasvezel verandert. Inmiddels hebben veel organisaties in het onderwijs, de zorg, openbare orde en het MKB-bedrijfsleven met meer vestigingen de overstap gemaakt. De woningmarkt volgt op korte afstand, met Deventer en Enschede als landelijke koplopers. Er is nog steeds sprake van witte vlekken, m.n. in de

aansluiting van locaties buiten de steden. Internationaal groeit de markt voor glasvezel door tot ca. 140 miljoen km in 2010 t.o.v. 80 in 2005 (bron: FD_191207, Draka).

Over de condities van openheid en scheiding infrastructuur en diensten wordt inmiddels constructief overlegd tussen operators, overheden en dienstenaanbieders in de stichting BreedNed. De rol en taak van de digitale marktplaatsen wordt daarin meegenomen. Enige publieke waakzaamheid vanuit het perspectief van aantrekkelijk ondernemingsklimaat (tarieven) en marktwerking (eerlijke concurrentie) blijft geboden. Het valt tevens te overwegen om als provincie lid te worden van Stedenlink, een vereniging van steden met een actief breedband-beleid.

In de passieve infrastructuur (de buis en de vezels) valt nog de nodige dynamiek te verwachten door vervanging van actieve door passieve componenten.

Op de schaal van Noord-oost Nederland, Nedersachsen en Nordrhein-Westfalen wordt momenteel een majeur projectvoorstel voorbereid voor interregionale verknoping en uitbreiding van de glasvezelinfrastructuur door vraagbundeling en toepassingen in maatschappelijke sectoren (zie www.breitband3N.de).

1.2 Regionaal-economisch ambities

Dienstenontwikkeling met inzet van de (geavanceerde) ICT-infrastructuur in de regio past heel goed bij de beleidsdoelstellingen van de deelnemende partijen. De zakelijke en creatieve dienstensector is voor de provincie Overijssel naast de maakindustrie van groot belang voor de economische vitaliteit, zeker in de stedelijke gebieden.

De provincie heeft haar Meerjaren Economische Uitvoeringsprogramma (MEUP) geactualiseerd¹. Mede op basis van een tussentijdse evaluatie door Berenschot wordt ingezet op een verdere intensivering van de samenwerking per regio op het vlak van economische innovatie. De samenwerkende partijen bestaan uit ondernemingen, onderwijs, onderzoek en overheden (de 4 O's). Tevens streeft de provincie ernaar om meer relaties te leggen tussen de programmalijnen onderwijs, innovatie, toerisme en vestigingsklimaat in haar eigen beleid. Ondernemerschap en ondernemingsklimaat vormen hiervoor de rode draad.

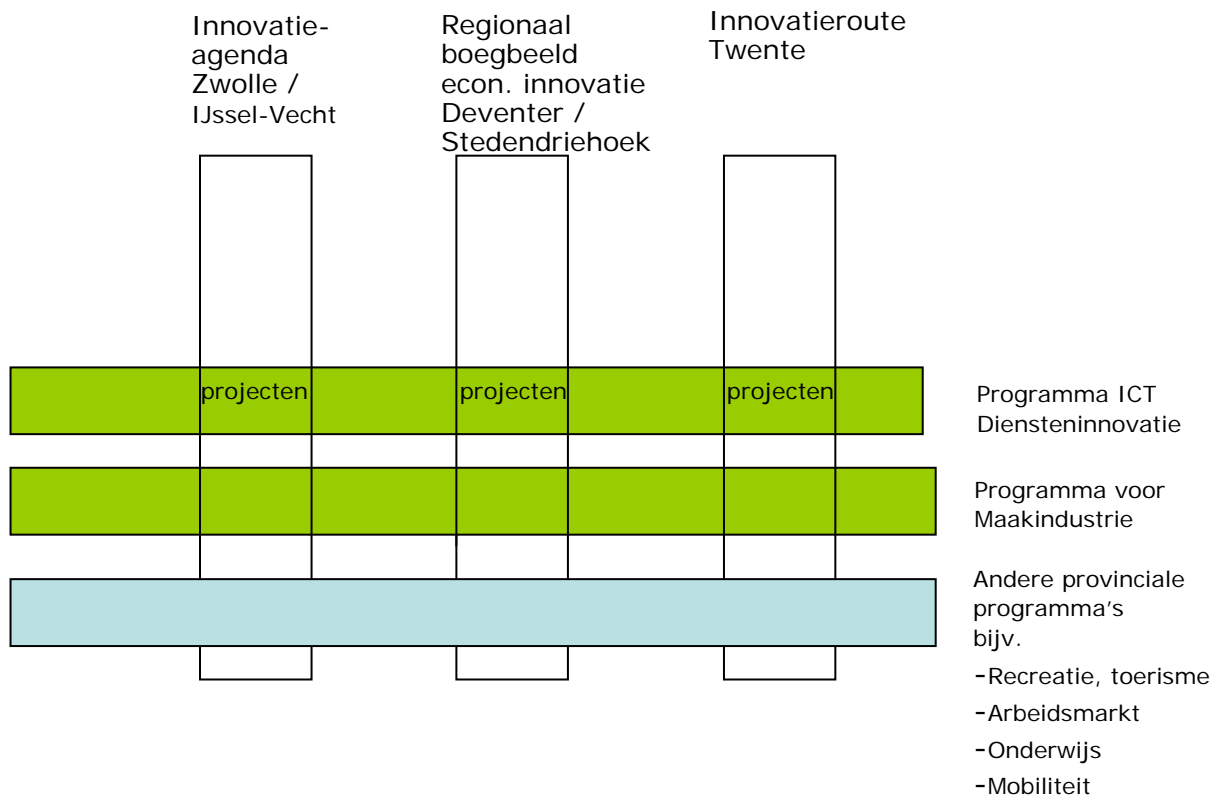
Het accent op 'Diensteninnovatie' geeft dus de mogelijkheid om thematische dwarsverbanden te leggen tussen de regionale economische innovatie-agenda's in Overijssel binnen enkele toepassingsdomeinen:

- 'Samen slim, samen sterk' van Zwolle e.o.
- 'Boegbeeld economische innovatie' van Deventer / Stedendriehoek.
- 'Innovatieroute Twente'.

In figuur 1 is dit verbeeld.

---

¹ De nieuwe nota Overijssel Werkt! 2008-2011 wordt in juni door Provinciale Staten behandeld.

Figuur 1 Relatie programma ICT-diensteninnovatie met regionale innovatie-agenda's

2 *Focus op toepassingsdomeinen*

2.1 *Focus en massa*

Met ondermeer het Actieprogramma Breedband 2005-2007 is in verschillende toepassingsdomeinen / sectoren ervaring opgedaan met ICT-toepassingen die breedband vereisen. De projecten bevatten zijn doorgaans een casus waarin sprake is intensief digitaal verkeer door beeld- en gegevensuitwisseling continu en in twee richtingen en/of een stapeling van diensten (bijv. werkplek, databeheer, gebouwbeveiliging, telefonie, internet). De werkwijze die daarin steeds is gevolgd is dat projectideeën in nauwe samenwerking met direct betrokken partners zijn uitgewerkt tot voorstellen, die zijn voorgelegd aan de politiek en bij positief besluit zijn voorzien van budget.

De opgave voor de komende periode is om de ervaringen uit de proefprojecten om te zetten tot toepassingen in meerdere gemeenten in Overijssel en zo mogelijk Overijssel als proefgebied voor breedbanddiensten onder de aandacht te brengen in nationale en Europese innovatieprogramma's. Daarin wordt een beperking van de scope voorgesteld. Hieronder worden de perspectievolle toepassingsdomeinen toegelicht in de vorm van mogelijke activiteiten. Dit is een indicatieve lijst en kan verder aangevuld worden met suggesties. Een uitgebreide beschrijving staat in bijlage 1.

2.2 Onderwijs

Doelstelling is het vergroten van het gebruik in het onderwijs van digitale media als leermiddelen, in combinatie met het efficiënter inrichten van ICT-bedrijfsvoering door de overstap naar breedbandvoorzieningen. Gezien de ervaring opgedaan in de proefprojecten 2005-2007, zal bij opschaling de doelgroep basisonderwijs prioriteit krijgen.

Type	Projecten	Betrokken partijen
Opschaling	<ul style="list-style-type: none"> - Uitrol van in projecten Schoolglas Deventer en Twente ontwikkelde toepassingen - Scholingsprogramma's voor onderwijzend personeel én management	Primair onderwijs in heel Overijssel
Innovatie	Ontwikkeling nieuwe breedbanddiensten voor gebruik in onderwijs.	Pabo's, SLO, UT, Surfnets, Kennisnet, educatieve uitgeverij, software-bureaus

In het primaire onderwijs wordt de opmars van nieuwe media in het lesprogramma tastbaar. In het project *Schoolglas* is en wordt in Deventer gewerkt aan breedbandige diensten voor het basisonderwijs (www.schoolglas.nl). Er zijn succesvolle applicaties beschikbaar of nog in ontwikkeling: leerlingobservatie voor schoolbegeleidingsdiensten, klasstudio voor schooltelevisie, elektronische leeromgevingen en taalcursussen.² Er is veel uitwisseling van ervaringen tussen de koplopers en nationale organisaties zoals Kennisnet en Surfnets. Een recent bezoek aan de Britse onderwijsbeurs leert dat er een zee aan educatieve ICT-toepassingen aan zit te komen, in Engeland sterk ondersteund door bijv. de BBC, het ministerie van Onderwijs, maar ook door bovenlokale schoolbesturen.

Verskil tussen Deventer en andere steden in Overijssel is het feit dat in Deventer alle scholen al op glasvezel zijn aangesloten. Dit vergroot de uitgangspositie voor gezamenlijke bedrijfsvoering en nieuwe onderwijs toepassingen enorm. Ook kunnen zo koppelingen met allerlei diensten uit andere sectoren (gemeente, jeugdzorg, welzijn) gelegd worden. De Netwerkstad Twente / stichting Breedband Twente werkt in *Schoolglas Twente* aan de aansluiting van alle basisscholen in Almelo, Hengelo en Enschede op glasvezel (www.schoolglastwente.nl). In contacten met Cogas worden momenteel ook de aansluiting van basisscholen buiten de Twentse steden meegenomen. Het nut en de waarde van een glasvezelaansluiting in een multifunctionele wijkaccommodatie is in Almelo beproefd en bewezen. In Zwolle is eerst verglazing in voortgezet onderwijs opgepakt. Basisonderwijs zou nu kunnen volgen.

² Zie de DVD onder het project Schoolglas (stichting Diplo).

Scholing van onderwijzend personeel in de nieuwe mogelijkheden en het vrijspelen van enthousiaste kartrekkers uit het werkveld zijn de grote uitdagingen bij projecten in dit veld. Zorgen dat het leuk is, dat onderwijzers waardering krijgen en de goede spullen er zijn. Het werkt goed als de docenten hun producten aan elkaar tonen. Smartboards zijn de sleutels in het motiveren van de mensen.

Het digitaal beschikbaar krijgen van beroeps- en volwasseneducatie in de kleine kernen is een wens van Kulturhus-beheerders om zo een groter cursusaanbod ter plaatse aan te bieden. Nu gaan veel cursussen niet door bij te weinig belangstelling. Het aanbieden van onderwijs via internet-TV met twee-wegcommunicatie biedt een oplossing voor het vraagstuk van te weinig deelnemers en overbruggt de fysieke afstand stad-platteland bij beperkte openbaar vervoersmogelijkheden in de avonduren.

Indien schoolbesturen, gemeenten en kabelsamenwerkers kunnen met een bijdrage van de provincie alle basisscholen in Overijssel worden aangesloten. De provincie zou als aanjager één smartboard per school beschikbaar kunnen stellen. Perspectief is niet zozeer kostenbesparing (men krijgt meer voor hetzelfde budget), maar vooral nieuwe mogelijkheden hebben. In Twente is dit overleg tussen partijen al ver gevorderd en zijn de kosten voor onrendabele 'witte vlekken' bekend. In Salland en IJssel-Vecht is de situatie nog niet zover. Het zou een flinke stimulus voor de economische voorzieningen op het platteland geven met het basisonderwijs als 'launching customer'. Interessante optie: woningbouwcorporaties als investeerders in schoolvastgoed.

Beschikbaarheid van ruime verbindingscapaciteit naar scholen biedt bedrijven kansen. Er zitten in Overijssel een aantal grote aanbieders: verhuur van lesmateriaal en schoolboeken, educatieve uitgeverij, leveranciers van onderwijshulpmiddelen, automatiseringsbedrijven. Wat betekent zo'n perspectief voor hun markt? Het is goed om met deze bedrijven de strategie te bespreken en na te gaan of hier kansen liggen. Breedband biedt docenten en scholen ook de mogelijkheid om eigen lesmateriaal te ontwikkelen en binnen eigen kring te verspreiden. De rijksoverheid gaat lesboeken vergoeden, wat betekent dat voor substitutie door andere media? Educatieve toepassingen kunnen ook mobiel beschikbaar worden gemaakt. Nieuwe verdienmodellen zijn nodig (software-as-a-service). Mogelijk is er een analogie met de muziekindustrie: alles gaat terug naar de creatieve producent, muziekuitgeverij vallen weg. In een ketenaanpak liggen blijkbaar kansen maar er gebeurt nog weinig.

Ook de administratieve kant in de schoolketen is belangrijk. Leerlinggegevens kunnen uitgewisseld worden met vervolgonderwijs. Het post-initieel onderwijs krijgt ook meer oog voor de inzet van beeld en geluid, bijv. voor technische bijscholing. Breedband biedt mogelijkheden om in de werkomgeving onderwijs te bieden (blended learning). Kan op die manier ook een andere manier van toeleiding tot de arbeidsmarkt ondersteunen. Hogescholen Saxion en Windesheim kennen lectoraten ICT-in-het-onderwijs. Het Stodt wil een proef nemen met digitale leerportfolio's in de maakindustrie. Overleg tussen de 4 O's is nodig om te komen tot een aanpak voor onderwijsvernieuwing m.b.v. breedband-ICT. Daarbij kunnen verschillende onderwijssectoren casussen inbrengen (speciaal onderwijs, cultuureducatie, bedrijfsscholing) en kunnen overheidspartners innovatief opdrachtgeverschap mede vorm geven.

2.3 Kennistransfer en innovatie-support

Doelstelling in dit toepassingsdomein is het verder professionaliseren en faciliteren van kennisuitwisseling tussen onderwijs, onderzoek en bedrijfsleven en tussen deze drie en overheden. Deze doelstelling is gekoppeld aan de inrichting van de regionale innovatie-agenda's en achterliggende programma-organisatie. Drie richtingen worden aangedragen ter nadere uitwerking.

Type	Projecten	Betrokken partijen
Opschaling	<ul style="list-style-type: none"> - Inrichting en koppeling Innovation Lounges/Living Labs in Zwolle, Deventer en Enschede. - Leren op afstand (beeldondersteund) voor competentie- en vaardigheidstraining	T/Xchange, Kennispoort, Kennispark, Deventer boegbeeld Beroeps- en volwasseneducatie, ROC's
Innovatie	<ul style="list-style-type: none"> - Scenario-ontwikkeling en serious gaming voor beleidsontwikkeling en technologietrendverkenningen	T- Xchange, ondernemersorganisaties en overheden als opdrachtgevers

De eerste is structurele samenwerking tussen Kennispoort te Zwolle, een steunpunt in Deventer (nader te bepalen) en Kennispark te Enschede inzake toegang tot kennisbanken, octrooi-informatie, het virtueel gebruik maken van laboratoriumfaciliteiten, maar ook beeldtelefonie voor spreekuur met specialisten of docenten en een innovatielounge om te brainstormen. Bedrijfsverzamelgebouwen of kennissteunpunten elders in Overijssel zouden zich bij zo'n netwerk moeten kunnen aansluiten. Ook hiervoor geldt dat het mogelijk te creëren aanbod vooraf wordt gegaan door een verkenning van de vraag naar dit soort voorzieningen. Wellicht biedt het concept *Living Labs* hiervoor wel een kapstok. In veel steden zijn concrete plannen voor inrichting van een demonstratieruimte. Daarin worden woon- en werksituaties nagebootst in een omgeving met allerlei nieuwe functionele mogelijkheden en ook gadgets. Zulke ruimtes dienen deels als 'ontdekhoeke' en plek voor presentaties / exposities. Dergelijke exposities, presentaties kunnen per plaats ook gericht worden op een bepaald toepassingsdomein, bijv. woon/zorg-combinaties of 'de nieuwe fabrieksinrichting' en rouleren tussen de verschillende steden.

Een tweede richting is gericht op ondersteuning van beleidsontwikkeling binnen de overheid. Initiatieven zoals het Trendbureau Overijssel, stichting ISETI in de veiligheidssector en T-Xchange als scenario- en simulatiecentrum en het onderzoeksprofiel van diverse Lectoraten (Saxion, Windesheim) maken duidelijk dat het modelleren, simuleren en visualiseren van complexe probleemgebieden in belang toeneemt. In het bedrijfsleven vertaalt zich dit in toenemend gebruik van 'digitale maquettes' in de bouwsector of logistieke sector. Denk bijvoorbeeld aan de veiligheidsproblematiek langs de A-1, versnelling van MER of MKBA-processen of een visualisatie van de gebiedsontwikkeling IJsseldelta of een te herstructureren wijk. Toepassing van meer eenvoudige digitale spelen vindt ook steeds meer een weg ter ondersteuning van marketing en verkoop. Diverse MBO-opleidingen investeren in dit toepassingsdomein.

Een derde onderwerp is introductie van digitaal-ondersteunde leeromgevingen in het bedrijfsleven. In de toeleiding naar de arbeidsmarkt en de permanente scholing van werknemers is de inzet van ICT-middelen nog beperkt. Dit kan een interessant gebied zijn voor de hogescholen (lectoraten) en voor bedrijven met een specifieke vraag naar competentie- en vaardigheidsscholing.

2.4 Creatieve industrie (cultuur, toerisme en media)

Doelstelling in dit toepassingsdomein is het stimuleren van markt- en productontwikkeling in de creatieve industrie (bedrijven en instellingen) door inzet van media die veel bandbreedte nodig heeft.

Type	Projecten	Betrokken partijen
Opschaling	<ul style="list-style-type: none"> - Koppeling culturele broedplaatsen Launch Enschede, Creatieve Fabriek Hengelo, Havenkwartier Deventer en KIZ Zwolle. - IP-TV productiefaciliteiten voor culturele instellingen in Overijssel. - Overijssel publiek internet-TV kanaal in steden voor toerisme en citymarketing - Competentie- en vaardigheidstraining met nieuwe media 	<ul style="list-style-type: none"> Partners uit actieprogramma Cultuur en Economie. Culturele instellingen, Kulturhusen Alle overheden Divers
Innovatie	<ul style="list-style-type: none"> - Samenwerking creatieve broedplaatsen met Europese centra, bijv. Amsterdam-PICNIC, The Interactive Institute - 'Mediawijs en digitale identiteit' - E-business toerisme 	<ul style="list-style-type: none"> Telematica Instituut, UT, software-bedrijven Consortium TI GOBT, RBT's i.s.m. provincie Gelderland

De creatieve industrie omvat zowel de kunsten en het erfgoed, de media en entertainment als de creatief zakelijke dienstverlening: vormgeving, architectuur, games, reclame en multimedia. Ze bestaat vooral uit publieke instellingen en uit midden- en kleinbedrijf (MKB) met een hoog gehalte aan startende en jonge ondernemingen. Gemeenschappelijk kenmerk in de creatieve industrie is dat de waarde door klanten en gebruikers wordt ervaren in de betekenis die de gebruikers aan het gebruik ontleen. De groei van de werkgelegenheid is in deze sectoren bovengemiddeld, met name dankzij de nieuwe media en internet. Daarnaast is er een aanzienlijke behoefte aan "creatieve productie" en creativiteit in het bredere bedrijfsleven. De stad en zijn

omgeving is de natuurlijke biotoop van de creatieve industrie. De stad is de schaal waarop de creatieve bedrijfstakken elkaar en andere ondernemers en bedrijven ontmoeten, waar netwerken ontstaan, waar de creatieve klasse werkt, ontspant en spendeert.

Veel creatieve industrie drijft op toepassingen van nieuwe media. Onder de noemer van 'smart cities' wordt veel verwacht van mobiele, draadloze media- en spel-toepassingen die het culturele kapitaal van een stad of omgeving aanbieden voor toerisme en recreatie, maar ook voor de eigen burgers. Hierin is ook een rol weggelegd voor lokale omroeporganisaties voor de productie van thema-kanalen, wijk-TV, e.d. Producties die ontstaan in de culturele broedplaatsen in steden, kunnen ook getoond worden in de Kulturhusen in het landelijk gebied, als die voorzien zijn van breedband.

Van een sterkere creatieve industrie wordt verwacht dat zij meer als sparring-partner kan optreden bij 'klassieke' product- en dienstontwikkeling van bedrijven én instellingen in bovengenoemde sectoren onderwijs, zorg, parkmanagement, recreatie/toerisme.

Provincie en steden hebben in 2007 vier projecten mogelijk gemaakt op het snijvlak van cultuur en economie. Het gaat om *De Creatieve Fabriek* in Hengelo, het project *Creatieve Kracht* in Deventer, de broedplaats *The Launch* in de wijk Roombeek, Enschede en de stichting *Kreatieve Industrie Zwolle*. Gezien de ambitie, middelen en unieke combinatie van spelers zal uit elk van deze projecten in de komende periode een vervolg kunnen komen in de richting van diensteninnovatie. In Zweden is *The Interactive Institute* op dit terrein actief (zie www.tii.se). Dit samenwerkingsverband tussen onderzoekers, bedrijven en kunstenaars wordt uitgenodigd om een verkenning in Oost-Nederland uit te voeren naar samenwerkingsmogelijkheden.

Wat de publieke sector betreft is er een toenemende behoefte om eigen cultureel producties – uit archief, concertzaal, poppodium, theater of museum – te digitaliseren en uit te zenden via internet-TV (You Tube, Facebook, Fabchannel). Digitale televisie wint snel aan belang. Omdat alles technisch gebaseerd wordt op het internet-protocol (All IP) is er een grote variatie aan concept- en dienstenontwikkeling mogelijk met een keur aan publieke en private partijen. Een stimulans van de creatieve industrie in de regio zorgt er ook voor dat de afhankelijkheid van programmamakers elders in den lande afneemt.

Gezien de eerdere injectie in de vier stedelijke initiatieven die zich gericht op de bedrijven, zijn bij de creatieve dienstenontwikkeling volgens de provincie eerst de (semi)-publieke instellingen aan de beurt. Bedrijven kunnen daar vervolgens op voortbouwen. Gedacht wordt om culturele instellingen uit te nodigen voor een meerjarig project waarin zij samen investeringen plegen in multimedia-middelen om zelf producties te kunnen maken en te ontdekken hoe multimedia bijdraagt aan de kernactiviteit van de instelling.

Een tweede impuls vanuit de provinciale en stedelijke overheid is de start van internet-TV-voorzieningen op Overijsselse schaal: een internet-gebaseerd platform voor de communicatie naar en met en tussen burgers. Hiervoor zijn concrete plannen bij de provincie en de steden, met Deventer in de voorhoede. Het beschikbaar stellen van de juiste productiemiddelen en regie over publicatie stelt de gemeente in staat om allerlei organisaties 'content' te laten leveren. Denk hierbij aan wijk-TV, school-TV, sport-TV, kerk-TV, cultuur-TV, enz. Het biedt ruimte aan de trend van 'user generated content', waarin iedereen zelf media-aanbod maakt en combineert. Er ligt ook een relatie met stadsgerichte marketing, zie de buitenlandse voorbeelden op www.narrowstep.com.

Sharing is een belangrijk element: het delen van beelden. Kan uiteen lopen van landelijk interessante items tot familie of vrienden. Daarbij wordt het vaststellen van 'Elektronische identity's' steeds belangrijker. Je wilt zelf de controle over je digitale identiteit hebben. Ook het aangeven van de kwaliteit en de betrouwbaarheid van informatie is een belangrijk element voor marktontwikkeling.

Voorbeelden zijn: het ontsluiten van het Hazemeijer/Holec gebouw in Hengelo; Het uitbouwen van het Havenkwartier in Deventer; Uitbouw van de samenwerking met het Kunstenlab; het creatief cluster Enschede/Deventer. Deze dienstenontwikkelingen geven een economische impuls aan de regio's in de vorm van goede vestigingsvoorwaarden voor jonge creatieve ondernemingen.

Op het gebied van recreatie en toerisme is er nog weinig ervaring met diensteninnovatie met inzet van (mobiele) ICT, terwijl er wel diverse projecten lopen waarbij hogeschool, Telematica Instituut of universiteit Twente betrokken zijn (veelal uit Interreg-budget gefinancierd, zie bijv. www.uitmetabel.nl). Buitenlandse regio's zijn veel beter zichtbaar op internet dan Overijssel. Los van initiatieven van individuele ondernemers of arrangementen is er de vraag hoe de regio als geheel zich beter digitaal kan presenteren. Het Gelders-Overijssel Bureau voor Toerisme en de Regionale bureau's voor toerisme hebben een ICT-meerjarenontwikkelvisie, maar staan in de uitvoering nog redelijk aan het begin. Met de provincie Gelderland en het GOBT zal een project worden gedefinieerd gericht op betere ICT-toepassingen in toerisme. De suggestie is daarnaast gedaan om masterclasses met demonstraties voor toeristische ondernemers te organiseren en dit te laten volgen door een project voor de uitwerking van het beste ideeën.

2.5 *Overheidsdienstverlening gericht op bedrijfsleven en bedrijventerreinen*

Doelstelling in dit toepassingsdomein is gemeenschappelijke ontwikkeling en toepassing van publieke ict-diensten met als doelgroep de zakelijke markt. Accent ligt hier op opschaling van aansluiting van bedrijvenlocaties op het regionaal-toezicht-ruimte van politie en beveiligingsbedrijven.

Type	Projecten	Betrokken partijen
Opschaling	- Koppeling bedrijventerreinen en winkelcentra aan Regionale Toezichtruimte (RTR).	Gemeenten en parkmanagement in politieregio's IJsselland en Twente
	- Intelligente Cameranetwerken op bedrijventerreinen.	Partners met Keurmerk Veilig ondernemen.
	- e-overheidsprojecten gericht op samenwerking en sourcing	Gemeenten
Innovatie	- Economisch Informatie Systeem Overijssel, te beginnen met koppeling werkgelegenheid en bedrijvenlocaties.	Provincie (vooralsnog)
	- Innovatie van Klantcontact-centra	Telematica Instituut en bedrijven
	- Software-as-a-service concept	

In het oorspronkelijk Actieprogramma Breedband uit 2005 is het thema overheidsdienstverlening wat tempo en ambitieniveau overgelaten aan de individuele partners. Inmiddels is na drie jaar duidelijk dat deze doelstelling is uitgegroeid tot een forse uitdaging per partner met een eigen complexiteit en dynamiek. Er is op dit vlak een sterke afhankelijkheid van de beschikbaarheid en de uitrol van voorzieningen, projecten (en financiën) vanuit het rijk (o.a. basisregistraties, DigID, digitale veiligheid).

Drie trends zullen het gebruik van bandbreedte voor overheidsdienstverlening in de komende jaren versnellen:

1. meer tweeweg en continue communicatie (uitbreiding van domotica met zorgdiensten);
2. meer gebruik van beeld en videoverbinding in publieksvoorlichting en burgerparticipatie;
3. meer gemeenschappelijk gebruikte informatiesystemen bij gemeenten en provincie;

De eerste trend is zichtbaar in het zorg- en welzijnsveld, zie paragraaf 3.6. Van de tweede trend is een project van de gemeente Enschede een voorbeeld: het stadsdeel Noord bouwt aan een set van web-diensten onder de verzamelnaam *Digitale Participatie en Nieuwe Doelgroepen*, waaronder een

video-based benadering om met beelden en eigen-taalondersteuning mensen te kunnen informeren. Een groep van Kulturhuizen bereidt een proef voor met de inzet van een virtueel loket naar gemeentelijke instanties en/of zakelijke dienstverleners, e.e.a. gebaseerd op een inspirerend voorbeeld van de gemeente Aa en Hunze.

De derde trend komt terug in de resultaten van het OSATO-project van de stichting Breedband Twente (open source applicaties voor gemeenten), in het bijzonder het Vangnet-informatiesysteem voor communicatie in de jeugdzorg (VIS-2). Stimulering van het gebruik of van doorontwikkeling vereist een sterke programmatische aanpak bij de publieke opdrachtgevers (voorbeeld: Dimpact).

Andere lopende projecten betreffen het veiligheidsdomein: publiek-private samenwerking bij camerabeveiliging van bedrijventerreinen en winkelcentra (politie, gemeente, beveiligingsbedrijven, parkmanagement-organisaties) en inzet camerabeelden bij openbare-ordeverstoring (pilot bij Arke-stadion). Deze projecten lopen nog in 2008 en bieden kansen voor opschaling. Van belang hier is het streven van politie en de stichtingen Veiligheidszorg IJsselland / Criminaliteitsbeheersing Twente om regionale toezichtsruimtes te exploiteren in combinatie met private beveiligingsbedrijven. Doelstelling van de beveiligingsprojecten is de criminaliteit op industrieterreinen fors te verlagen door een hogere pakkans. In Brabant zijn inmiddels de eerste ervaringen met de nieuwe systemen opgedaan en die zijn erg positief. De Overijsselse proeven geven aan dat niet alle technische oplossingen voldoen aan de hoge kwaliteitsstandaarden die de politie stelt aan beeldopnames. De grote verzekeraars ondersteunen het concept met forse premiekortingen voor deelnemende bedrijventerreinen. Dit is op zich weer een impuls voor een hogere organisatiegraad van ondernemersverenigingen. Een ander neveneffect van het stimuleren van projecten op dit gebied is het gemakkelijker worden van de aanleg van breedband op bedrijventerreinen. Een cameranetwerk vergt een behoorlijke capaciteit en creëert de eerste vraag op een terrein. Stimuleren van deze ontwikkeling gericht op opschaling is een concrete optie. Ook het keurmerk Veilig winkelen kan verder opgeschaald worden. Via de veiligheidsregio's zullen gemeenten en – indirect - provincie bij mogelijke vormen van opschaling betrokken raken. Dit vergt nader overleg.

In het bovenstaande ontbreekt een duidelijk verbindend thema voor toegepast onderzoek naar publieke dienstenontwikkeling. Volgens het Telematica instituut is dit te vinden in de gepersonaliseerde, vraaggestuurde overheidsdienstverlening. Voorbeeld hiervan is de persoonlijke internetpagina (PIP), gekoppeld aan de loketten van de belastingdienst, het UWV en de eigen gemeente. De burger als afnemer van overheidsdiensten centraal stellen, levert veel ontwikkelwerk op voor ICT-dienstverleners. Er staat heel wat gebeuren op het gebied van kanaalgebruik: efficiënt en effectief klanten bedienen, is een hele grote activiteit aan het worden. Het Telematica Instituut heeft nu met grote uitvoeringsorganisaties een multi-channel onderzoeksprogramma in uitvoering. Resultaten kunnen toegesneden worden op gemeenten, maar er is ook een business spin-off: de ontwikkeling van *call centres* naar *contact centres*. Daarvan zijn er ook in Overijssel veel. De 'kanaal' problematiek is niet regionaal, maar landelijk en heeft internationale aspecten (Franstalig, Duitstalig, Engelstalig). De Duitse markt is in dit kader voor Overijssel interessant. Er is een aantal ondernemingen geïnteresseerd om mee te investeren in pré-competitief onderzoek en experimenten. Het Telematica Instituut zoekt naar mogelijkheden om die doorontwikkelingsactiviteiten ergens te laten landen in Nederland. Er wordt een combinatie gemaakt met het idee van een 'informatiekundig laboratorium' om toepassingsgericht onderzoek te doen naar

de impact van diensten (voorbeeld: emoties rond de invloed op privacy). Van te voren simuleren in een proefomgeving met politici / uitvoerders, etc. Beide ontwikkelingen (klanten Contact centrum en Infokundig Laboratorium zouden kunnen landen in Oost-Nederland. Locatie van huidige Call Center activiteiten zijn belangrijk in dit verband. Zwolle heeft een groot aandeel hierin: Wehkamp is belangrijk. Ook ABN-Amro en Achmea maken gebruik van call-centra voor verstrekken van verzekeringen. Deventer heeft een middelgroot aandeel.

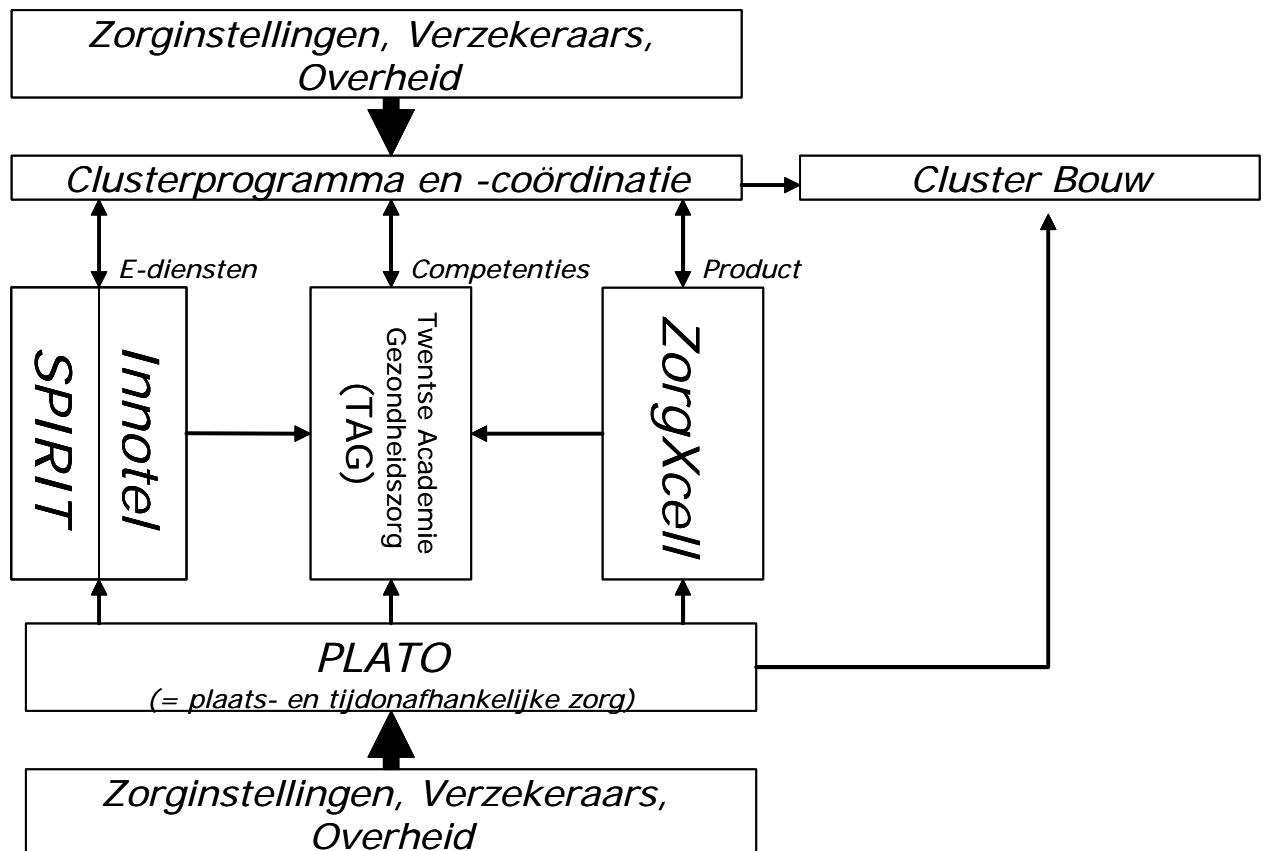
2.6 ICT/breedband-toepassingen in het wonen/zorg-domein

Doelstelling in dit toepassingsdomein is gemeenschappelijke toepassing van plaats- en tijdonafhankelijke zorg- en comfortdiensten in woningen of wooncomplexen [woon/zorg-combinaties]. Het is feitelijk een voortzetting en uitbreiding van domotica met ict-dienstverlening op afstand.

Type	Projecten	Betrokken partijen
Opschaling	- Samenwerking WMO-loket en Zorgkantoor	Gemeente Deventer
	- Koppeling jeugdzorg-informatiesystemen aan schoolbegeleiding.	Zorgkantoren
	- Uitrol Telefyysi in kinderfysio west-Overijssel	O.a. Lokale St. Welzijn Ouderen
	- AV-archieff HCO ontsluiten tbv Kulturhus en onderwijs	
Innovatie	- Innotel projecten	IZIT , Telematica Instituut
	- ZorgXCel	
	- Thuiszorg procesverbetering	Kennispoort Zwolle
	- CogKnow (dementie)	bedrijven

De diensteneconomie drijft niet alleen op business-to-business toepassingen van telefonie, internet of bedrijfsautomatisering, maar biedt ook veel mogelijkheden om de maatschappelijke dienstverlening te verbeteren of te vernieuwen. De gemeente Enschede streeft in het proefproject 'Leven in Roombeek' naar optimalisatie van maatschappelijke hulpverlening door permanente tweeweg-beeldcommunicatie tussen bijvoorbeeld individueel appartement, huiskamer en wijkvoorziening. Toegang tot het WMO-loket speelt hierin ook een belangrijke rol. Het maken van een eenvoudige interface tussen (oudere) gebruiker en techniek is de grote uitdaging.

De zorg- en welzijnsectoren zijn geen gemakkelijk toepassingsdomein voor innovatie van diensten. Een turbulente marktomgeving, complexe processen, keteninformatisering en bekostingsmodellen, ICT nieuw voor veel werknemers in het primaire proces, beïnvloedingsmogelijkheden vanuit gemeente en/of provincie beperkt. De ervaring met innovatieprogramma's is klein. De provincie heeft het IZIT-programma in Twente (Innovatie in de zorg in Twente) mede mogelijk gemaakt met programmafinanciering. Daarmee hebben zorg- en onderzoeksinstituten, ICT-bedrijven en een verzekeraar in Twente een grote ervaring opgebouwd. Vele patiënt- of consumentgerichte diensten zijn echter nog niet gereed. De versnippering in het zorgdomein in allerlei zorgketens belemmert een voorspoedige uitrol. Inmiddels is er sprake van een herschikking van organisaties gericht op innovatie in de zorg, mede dankzij opname van initiatieven in de Innovatieroute Twente. In figuur:

Figuur 2. Samenhang innovatieprojecten Twente in zorgdomein

De voorsprong van Twente is erkend door de opname van de IZIT-trekker in het Zorg Innovatieplatform van het ministerie van VWS. Eén door de provincie ondersteunde breedbanddienst van het Roessingh gericht op videoconsult in de kinderfysiotherapie wordt nu landelijk uitgerold dankzij opname in de nationale regeling Maatschappelijke Sectoren & ICT (www.m-ict.nl). Ondanks de nabijheid van Twente gebeurt dit echter niet in Zwolle of Deventer. Hier ligt nog een schone opdracht voor het betrekken van spelers in Salland en regio IJssel-Vecht.

ZorgXcel is een innovatie-aanpak die verandering wil brengen in de wijze waarop medische of zorginnovaties tot stand komen. Het bedrijf Indes en hogeschool Saxion zijn de belangrijkste trekkers. In de methode worden innovatievraag en innovatieaanbod bij elkaar gebracht voor een gezamenlijke definitie van de businesscase. In de zorgsector vinden veel productinnovaties plaats, maar die zijn vaak technologiegedreven met geen of weinig aansluiting bij de zorgpraktijk. Ook is het vaak een probleem dat de oplossing niet past binnen de voorwaarden van verzekeraars of de AWBZ. Het gevolg is dat een mooi innovatie in de kast belandt. ZorgXcel wil dit voorkomen. De geboden methodiek kan mogelijk een bijdrage leveren bij het oplossen van (deel)problemen binnen de jeugdzorg.

Het tweede project Innotel richt zich op de implementatie van telediensten. Daarbij kan onderscheid gemaakt worden tussen comfortdiensten en zorgdiensten. Innotel richt zich niet zozeer op de diensten op zich alswel op de

ontwikkeling van een platform. De wijze waarop de gebruiker via één kanaal, toegang kan krijgen tot een veelvoud aan diensten. De dienstontwikkeling wordt door andere partijen opgepakt. Innotel sluit wel heel goed aan op de ambities met breedbanddienstenontwikkeling. De gemeente Hengelo gaat de gehele wijk Berflo Es verglazen. In alle huizen moeten voorzieningen worden aangebracht die aansluiting op dienstverlening volgens de Innotel-standaard mogelijk moeten maken. Daarnaast staan de telediensten zowel in Deventer als in Zwolle hoog op de innovatie-agenda. Innotel kan een rol spelen bij de realisering van deze doelstellingen (opschaling), waarbij de inhoud en de aard van de diensten verschillend kan zijn, maar het platform en het businessmodel hetzelfde is.

Aanknopingspunten in het zorg- en welzijnsdomein verlopen via de lijn van de overheidsdienstverlening voor burgers en de mogelijkheden binnen de wet maatschappelijke ondersteuning (WMO) om mensen meer en langer dingen zelfstandig te laten doen.

Er ligt hier ook een verband met de mogelijkheden van Kulturhusen of wijkgerichte ondersteuning. De vraag is niet of dit komt maar hoe dit moet worden georganiseerd. De aanpak is nu erg pragmatisch en erg gefragmenteerd. In Deventer wordt samenwerking op poten gezet tussen Zorgkantoor en gemeente (vanuit belang AWBZ) om de juiste zorgdiensten in te kunnen kopen. Positie kiezen aan de kant van de opdrachtgever geeft sturing aan opschaling en diensteninnovatie door het formuleren van de inkoopvoorwaarden.

Een volgende stap zijn de digitaal ondersteunde thuiszorgcombinaties in de zorgketen gericht op patiëntenzorg. Voor deze voorzieningen zijn voldoende bandbreedte en interfaces/applicatie-platforms nodig die standaard in een (senioren)woning aanwezig zou moeten zijn. Dit is een uitdaging voor de woningbouwcorporaties. De coöperaties zorgen voor de interface. Hierop kunnen domotica-toepassingen worden aangesloten zoals aanwezigheidsregistratie, medicijngebruik, registratie van hartfalen, sleutelbeheer, dementen ondersteuning etc.

In Denekamp zijn door woningbouwmaatschappij Dinkelborgh al een aantal voorzieningen geïmplementeerd. Het gaat hier om 100 woningen. In Deventer zijn eind 2009 40.000 woningen van een glasvezelaansluiting voorzien, met gemeente en woningbouwcorporaties als aanjagers.

3 *Programma-invulling*

3.1 *Programmaregie*

In de afgelopen periode van het Actieprogramma zijn circa 15 dienstenprojecten gefinancierd. Het gaat om prestatiesubsidies van gemeenten en provincie, waarbij in de rolverdeling de gemeente doorgaans betrokken is in de uitvoering en de provincie achteraf toetst op het bereiken van het projectresultaat. Een recente auditronde op de projecten leert dat dit een te vrijblijvende vorm is van programmabewaking. In de nieuwe periode wordt dit anders georganiseerd.

Stuurgroep

De vitale coalitie van overheden hebben het programmakader ICT-Diensteninnovatie besproken, Gedeputeerde Staten stellen het kader vast. In de projectontwikkeling en aanjaagfunctie is een belangrijke rol weggelegd voor de regionale innovatie-platforms voor Twente, Deventer/Stedendriehoek en Zwolle/IJssel-Vecht, aangevuld met Oost nv. Voor opschaling dient de juiste vorm nog te worden onderzocht.

Twee keer per jaar is er een stuurgroepoverleg tussen bestuurders over het programma. De stuurgroep bepaalt de programmalijnen, de balans tussen innovatie en opschaling en de budgetaire kaders. Leden van de stuurgroep: wethouders EZ/ICT van gemeente Zwolle, Deventer, Enschede en gedeputeerde Economie van de provincie. Aan dit overleg wordt een directielid van het Telematica Instituut als adviseur toegevoegd. De betrokken bestuurders informeren andere gemeenten via de regionale innovatie-agenda's.

Programmamanagement

Voor de tactische en operationele aansturing van het programma wordt een 'virtueel' programmamanagement ingesteld, analoog aan de organisatie voor de Innovatieroute Twente. Dit wordt samengesteld uit ambtelijke vertegenwoordigers die ook betrokken zijn bij de eigen lokale innovatie-agenda's. Dit team wordt gedurende de programmaperiode aangevuld met een onderzoeker/adviseur van het Telematica Instituut. Elke deelnemer stelt hiervoor ambtelijke capaciteit beschikbaar, naar schatting voor één à twee dagen per week. Het programmamanagement komt regelmatig bij elkaar en heeft een eigen (lichte) bureau-ondersteuning.

Communicatie en stakeholders

De programmatische samenwerking tussen steden, provincie en Telematica Instituut wordt communicatief actief benut. Gezocht wordt naar mogelijkheden om een landsdelig steunpunt voor ict-diensteninnovatie te vormen.

3.2 *Programma-instrumenten*

Om tot innovatie of opschaling van diensten te komen kunnen de samenwerkende overheden en publieke instellingen in hun rol als innovatief opdrachtgever kiezen uit de volgende opties³.

- (Innovatief) Opdrachtgeverschap

Provincie of gemeenten kunnen optreden als opdrachtgever. Hiervoor gelden aanbestedingsprocedures, variërend van enkelvoudige uitnodiging, meervoudige uitnodiging of onderhands aanbesteden, openbaar aanbesteden zonder en met voorselectie en europees aanbesteden zonder en met voorselectie. Drempelbedragen bepalen de voorgeschreven procedure.

Net zoals in het voorgaande actieprogramma zal de cofinanciering van de provincie aan overheidsprojecten in de regel maximaal 50 % bedragen,

- Kleinschalige stimulans

Bestuurlijke partners hebben aangegeven dat zij graag kleinschalige 'gemeenschaps' initiatieven voor gebruik van breedband willen ondersteunen met een kleine financiële stimuleringsubsidie (bijv. € 3.000). De provincie is bereid deze mee te financieren, mits gemeenten eenzelfde bijdrage reserveren voor dit soort initiatieven en de projectbewaking zelf ter hand nemen.

- Subsidieverlening voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie (OO&I).

Nieuw ten opzichte van het voorgaande actieprogramma is het in 2008 in werking treden van de zogeheten kaderregeling Omnibus Decentraal inzake stimulering van onderzoek, ontwikkeling en innovatie (OO&I). Deze gaat ook gelden voor het ICT-Diensteninnovatieprogramma. De Omnibus Decentraal regeling biedt het juridisch kader voor projecten op vlak van Onderzoek, Ontwikkeling en Innovatie (OO&I). Deze omnibusregeling is voor en door provincies opgesteld en voldoet aan de Europese staatssteunregels (Publicatieblad C 323 van 30.12.2006). De omnibusregeling specificereert de spelregels voor OO&I-steun in heldere taal en biedt daarmee een houvast voor zowel steunverlenende als steunontvangende partijen. De gedetailleerde subsidiekaders staan vermeld in bijlage 1 en in het UitvoeringsBesluit Subsidies 2008 van de provincie Overijssel.

- ICT-Diensteninnovatie- en opschalingsprojecten maken onderdeel uit van regionale innovatie-agenda's

Projectvoorstellen dienen opgenomen te worden in de regionale innovatie-agenda's, alvorens doorgeleid te worden ter cofinanciering door de provincie. De wijze waarop die agenda's tot stand komen en de overlegvormen, zijn verschillend voor Twente, Deventer/Stedendriehoek en Zwolle/IJssel-Vecht.

---

³ Zie: ministerie van Economische Zaken, De overheid als innovatieve klant, Den Haag, 2007. En: www.launchingcustomer.ez.nl.

3.3 Aanpak programma management "Diensteninnovatie"

Toepassingsdomein	Accent		Regionaal Innovatie programma			Budget*/personele inzet		
	Opschaling	Innovatie	Twente	Deventer Stedendriehoek	Zwolle / IJssel- Vecht	Provinciaal stimulerings budget (indicatief in mln €)	Streven bijdragen uit project- partners	Totaal verwacht project- volume
Onderwijs	xxx	x	x	xxx	x	1	1	2
WoonZorg-domein	xx	xxx	xxx	xx	x	1	2	3
Creatieve industrie		xx	xx	xx	xx	1	1	2
Kennistransfer en innovatie-support	x	xx	xxx	x	xx	1,5	1,5	3
Overheidsdienstverlening Bedrijven / -terreinen	xxx	xxx	xxx	x	xx	1	1	2
Programma management (personele inzet provincie en oost bv)	1 fte prov 1 fte Oost (n.o.t.k.)	5 x0.2 fte Telematica Instituut (advies)	0,4 fte	0,4 fte + ondersteuning en locatie	0,4 fte	0,5	-	
Totaal						6	6	12

BIJLAGE 1. Stimulering onderzoek, ontwikkeling en innovatie (OOI)

In de Omnibus Decentraal zijn negen OO&I modules opgenomen.

		Steunplafonds:		
		Klein	Medium	Groot
Bedrijfsgrootte:				
<i>Module 1:</i> (O&O projecten)	Fundamenteel onderzoek	100%	100%	100%
	Industrieel onderzoek	70%	60%	50%
	Industrieel onderzoek met: - samenwerking ondernemingen (bij grote onderneming geldt grensoverschrijdend of samenwerking met MKB) - samenwerking onderneming en onderzoeksorganisatie	80%	75%	65%
	Experimentele ontwikkeling	45%	35%	25%
	Experimentele ontwikkeling met: - samenwerking ondernemingen (bij grote onderneming geldt grensoverschrijdend of samenwerking met MKB) - samenwerking onderneming en onderzoeksorganisatie	60%	50%	40%
<i>Module 2:</i>	Technische haalbaarheidstudies ter voorbereiding van activiteiten op het gebied van industrieel onderzoek	75%	75%	65%
	Technische haalbaarheidstudies ter voorbereiding van activiteiten op het gebied van experimentele ontwikkeling	50%	50%	40%
<i>Module 3:</i>	Steun aan MKB voor kosten van verkrijging en validering van octrooien en andere industriële eigendomsrechten	Conform Module 1	Conform Module 1	n.v.t.
<i>Module 4:</i>	Steun voor innovatieve starters	€ 1 milj	n.v.t.	n.v.t.
<i>Module 5:</i>	Steun voor proces en organisatie innovatiediensten	35%	25%	15%
<i>Module 6:</i>	Steun voor innovatie adviesdiensten en voor diensten inzake innovatieondersteuning	€ 200 k of 50%	€ 200 k of 50%	n.v.t.
<i>Module 7:</i>	Uitlenen van hooggekwalificeerd personeel vanuit een onderzoeksorganisatie of grote onderneming bij MKB	50%	50%	n.v.t.
<i>Module 8:</i>	Investeringssteun ten behoeve van het opzetten, uitbreiden en aansturen van innovatieclusters	35%	25%	15%
<i>Module 9:</i>	Risicokapitaal voor het MKB	Kwalitatieve voorwaarden		n.v.t.

